

HERALDIEK ONDER DE POLDERTORENS

Johan Ballegeer

Wat ?

Heraldiek was in de middeleeuwen het prentenboek, het leesboek, het visitekaartje van onze analfabetische edelen. Het was hun eigen taaltje en eigen taaltjes hebben steeds weer iets van jargon. Dat het doorspekt was met gallicismen, - en het nog steeds is! - mag ons niet verwonderen. De Vlaamse adel sprak Frans.

Daarom even een toelichting bij wat we in de heraldiek *emails* (= kleuren) en *metalen* (goud en zilver) noemen.

Heraldiek komt van *heraut*, de man die in de arena de ridders aan hun schild moest herkennen en voorstellen aan het publiek. Van dat schild is dan weer ons woord *schilderen* afgeleid. En zoals die Bruggeling zei: "*Da schilgdern is niksent, mô 't is da' koluiren maäken*".

Heraldiek spreekt niet van kleuren, maar van *emails*. Zo is *keel* eigenlijk rood ("*guelles*"), omdat je keel rood is. *Lazuur* is blauw, denk maar aan de Azurenkust. *Sinopel* is groen, naar de stad Sinopolis aan de "groene" Zwarte Zee. *Sabel* is zwart als de sabeltijger, als die al zwart is. *Purper* is paars, maar dat wist je en *oranje* is altijd oranje, omdat oranje altijd boven is. *Natuur* kan alles zijn! Niet altijd heeft men verf bij de hand en de tekenaar lost het probleem op met arceringen. Zo wordt keel *verticaal* gearceerd, *lazuur* *liggend*; *sinopel* niet *sinistre* maar schuinrechts, maar rechts in de heraldiek is dan weer links, omdat als je voor een ridder staat, zijn rechterschouder tegenover jouw linker is! Zwart wordt geruit voorgesteld, paars arceert men schuinlinks, oranje verticaal met puntjes ertussen. Goud wordt gestippeld en zilver dat wit is, blijft wit. "*There is some system in this madness...*"

Wie ?

Wie mag een schild voeren? Al heel vroeg voerden niet alleen de edelen, maar ook de patriciërs en de rijke handelslui een wapen. Tegenwoordig mag iedereen er zich een aanpassen: boer en bisschop, dopper en douairière. Maar ook steden, verenigingen, natuurlijke en rechtspersonen. Nu men zowat boven de grauwe middelmaat van de "domoorkratie" wil uitstijgen, komen de wapens in *ex libris* weer in de mode.

Waar ?

Aanvankelijk lag het in onze bedoeling enkel de heraldiek in onze brandvensters te inventariseren; maar toen we enkele sprekende *obiit* (rouwborden) zagen, konden we niet aan de verleiding weerstaan en vandaar ... En waarom niet de wapens op graven en zerken? Omdat de meeste gewoon verdwenen zijn, weggekapt, vernield in de Franse Revolutie. Je kunt voor of tegen rouwborden zijn, zoals je voor of tegen de kitscherige letters en slogans kunt zijn, die

als een vuile was de sacrale ruimten van onze koren ontsieren. Feit is dat ze blijk geven van traditiebewustzijn, van geschiedenis en een vorm van bodemverbonden heemkunde.

Van waar die rouwborden in onze kerken?

Eens was het de gewoonte om voor de rouwstoet uit een *obiit* te dragen. Na de begrafenis bleef dit bord in de kerk hangen in afwachting dat de definitieve zerk klaar kwam. Soms vergat men het weg te nemen. Het bleef er hangen. Het werd een gewoonte. De meeste verdwenen met de Franse Revolutie. Vandaar dat we deze achter in de kerk van Vivenkapelle als zeer waardevol moeten beschouwen. Waarschijnlijk kwamen ze van een of ander kasteel naar de kerk die jonger is dan de bewuste borden. Andersom gebeurt ook wel eens. Het waren niet de sansculotten die deze uit de kerk van Moerkerke naar een kasteel-restaurant verbanden.

't En zijn niet allemaal koks, die lange messen dragen...

Laatste oordeel

De wapens die we in onze kerken zagen, zo stelden we vast, zijn niet steeds correct. Soms is een email niet juist, dan weer een heraldisch voorwerp. Hoe jonger hoe meer fouten of hoe minder de kwaliteit, zeker als het om rouwborden gaat.

En vaak worden abstracte voorstellingen van aanroepingen van heiligen heraldisch voorgesteld. Dat ook verenigingen hun wapen in onze kerken willen zien, is heel duidelijk, normaal zelfs.

Heraldiek... Graffiti van eeuwen her...

"Killroy was here..."

Een woord van dank

Spring op je fiets, trek je wandelschoenen aan 'en probeer een en ander te gaan bewonderen. Natuurlijk zijn bijna al onze kerken gesloten. Tenslotte zijn het geen musea. Tegen de dieven? Wat dacht je... Ken je dan je oude catechismus niet? Daar leerden we: *"Waar is God? God is overal. In de hemel en op aarde en op alle plaatsen."* Juist. Als God overal is, hoe zou hij dan thuis kunnen zijn? Daarom danken we de EE. HH. Pastores die soms wel thuis waren en die ons zonder de minste achterdocht en in volle vertrouwen de sleutels van Gods Huis toevertrouwden. Zelfs in onze eigen parochie genoten we dit vertrouwen bij de stoeltjeszetter niet. Maar wie is er geen zand in eigen land...

Damme

In het koor staan vier heiligenbeelden, die op de consoles een wapen dragen.

1. Van zilver met een jeruzalemkruis van keel, beladen met het stadswapen van Damme: van keel met een dwarsbalk van zilver, beladen met een lopende hond van sabel gehalsband van zilver, wat is de Sint-Jorisgilde. Onder het beeld van Sint-Joris.

2. Van goud met een klimmende leeuw van sabel, geklauwd en getongd van keel, wat is Vlaanderen. Onder de H. Margareta.

3. Van lazuur met een spiegel van goud, vergezeld van de initialen S.M.V., wat een symbolische voorstelling is van *"Spiegel der gerechtigheid"*. S.M.V. = Sancta Maria Virgine. Onder de H. Maria.

4. *Van keel met een keper van lazuur, geschulpt vaan goud, beladen met een passer, beitel en moker van goud, in het schildhoofd rechts en links naar elkaar toegewende bijlen van zilver gesteeld van goud, in de voet een kuip van goud. wat is het kuipersambacht.* Hier onder Sint-Niklaas.

Op elke zijde van de stipes van het hoofdaltaar:

5. *van lazuur met drie geknotte schuinbalken van goud in het hoofd drie besanten van goud, wat is de graaf P. de la Fontaine (+ 1643), schenker van het altaar.*

In de sacramentskapel zien we op een console een tot nu toe niet geïdentificeerd wapen:

6. *met drie besanten geplaatst 2 en 1 in het hart een wassenaar.*

Dudzele

Aan de noordkant beginnend zien we in het eerste venster

7. *Van zilver met een keper van keel rechts in het schildhoofd vergezeld van een sleutel van sabel, wat is Dudzele.*

8. *Van zilver met een band van lazuur, wat is het Brugse Vrije.*

In dit venster lezen we: "Gift van de parochianen ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van E.H. Verfaille, pastoor. 4 juni 1848.

Tweede venster

9. *Kuipersambacht van Brugge, c.s. 4.*

10. *Van keel met een zilveren jeruzalemkruis, wat is St.-Sebastiaansgilde.*

11. *Gevierendeeld 1. van lazuur met vier opvliegende adelaars 2. van keel met een balk van zilver (Oostenrijk) 3. van lazuur bezaaid met zilveren lelies gezoomd van keel en zilver (Bourgondië) 4. geschuimbalkt van lazuur en goud, gezoomd van keel (Franche-Comté) 5. van goud met een klimmende leeuw van sabel, getongd en geklauwd van keel (Vlaanderen) 6. van sabel met een klimmende leeuw van goud, geklauwd en getongd van keel (Brabant) 7. van keel met een dwarsbalk van zilver 8. van goud met drie paalsgewijs geplaatst geaffronteerde leeuwen van sabel 9. van zilver met een opvliegende adelaar van lazuur 10. geschuimbalkt van goud en lazuur, gezoomd van keel 11. van zilver met een leeuw van keel, geklauwd, getongd en gekroond van goud (Limburg) 12. Bourgondië als boven. Over alles heen een hartschild gedeeld: 1. van goud met een omgewende leeuw van sabel 2. van zilver met een adelaar van keel (Tirol) wat is Maximiliaan van Oostenrijk.*

Daaronder de tekst: "Keizer Maximiliaan komt op bedevaart te Dudzele anno 1479".

12. *Gevierendeeld 1 en 4 van goud met een klimmende leeuw van sabel 2 en 3 van zilver met een kruis van sabel in het hoofd vergezeld van twee lelies van lazuur en in de voet twee vijfbladeren van hetzelfde, devies: Crucier ne crucier, wat is Mgr. Karel van den Bosch, bisschop van Brugge.*

Onderaan lezen we: Mgr. van den Bosch consacreert de herbouwde kerk in 1652.

Vierde venster

13. *Van goud met een klimmende leeuw van sabel, getongd en geklauwd van keel, gekroond en getooid met een kruis van zilver, wat is het Proosche.*

14. *Van keel met een kroon van goud, waardoor een krootsche van hetzelfde vergezeld van twee lelies van goud, wat is Noblac.*

Het dorp St.-Leonard de Noblat (met t!) van waar Sint-Lenaard afkomstig was, ligt tweeëntwintig kilometer oost van Limoges. Zijn relieken worden er nog steeds bewaard in een getraliede kooi. Hij was immers de patroon van de gevangenen.

Vijfde venster

15. *Gevierendeeld 1 en 4 van keel met een keper van goud vergezeld in het hoofd van twee hertekoppen van goud in de voet van een aanzierende luipaardkop van hetzelfde 2 en 3 van lazuur met een zesspakig wiel van zilver. Over alles heen een hartschild van goud met een klimmende leeuw van sabel, devies: Ut prosim, wat is van Susteren.*

Daaronder lezen we: "Mgr. van Susteren wijdt drie altaren te Dudzele in 1717".

16. *Gevierendeeld 1 en 4 van goud met een klimmende leeuw van sabel 2 en 3 van zilver met een band van keel beladen met drie schildjes van zilver in het hoofd en de voet vergezeld van een meerl van lazuur, devies: Comite candore, wat is de Castillion.*

Onderaan lezen we: "Mgr. de Castillion schenkt Dudzele de relikwie van St.-Leonard."

Aan de evangeliekant hebben we eveneens vijf vensters met telkens twee wapens die we moeilijk als echte heraldiek kunnen beschouwen. Het zijn gewoon tien aanroepingen van de H. Maagd. Ze herinneren aan het pre-conciliaire lof uit onze jeugd: warme zomeravond, koele kerk, innig ruisen van biddende stemmen, een poëzie die niet meer terugkeert.

Eerste venster

17. *Van keel met een brandend braambos van zilver getopt met een gloed van goud beladen met een M van sabel, wat is Brandend Braambos.*

18. *Van keel met een tuin waarin een fontein van zilver getopt met een gloed van goud beladen met een M van sabel, wat is Besloten Hof.*

Tweede venster

19. *Van lazuur met een gouden gloed beladen met een M van sabel omringd door twaalf sterren van goud met in de voet een omgekeerde wassenaar van goud, wat is Bekleed met Hemelglans.*

20. *Van lazuur met een troon van zilver met op de leuning een opvliegende duif met een aureool van goud, wat is Stoel der Wijsheid.*

Derde venster

21. *Van keel met een scepter van goud boven een M van hetzelfde omkroond van goud met in het schildhoofd acht zespuntige sterren van goud, wat is Wees Gegroet Maria.*

22. *Van keel met een lelie van zilver opschietend tussen doorns van hetzelfde getopt met een gloed van goud waarin een M van sabel, wat is Lelie onder de doornen.*

Vierde venster

23. *Van lazuur met een varende kogge van zilver waarboven links een komeet van hetzelfde, wat is Morgenster.*

24. *Van lazuur met een hemelpoort van zilver getopt met een gouden gloed waarin een letter M van sabel, wat is Deur der Hemels.*

Vijfde venster

25. *Van keel met een gouden ark getorst door twee cherubs van zilver boven wolken van hetzelfde, wat is Ark der Verbonds.*

26. *Van keel met een tempel met koepel van zilver, wat is Gulden huis.*

De brandvensters in deze kerk, althans de meeste, werden gemaakt door J. Hullebusch uit Assebroek.

Duinbergen

Op de voet van de doopvont, spijtig genoeg vaak verborgen achter een onesthetische kaarsenstandaard, zien we:

27. *Gevierendeeld 1 en 3 van goud met drie meerls van sabel, 2 en 4 van keel met drie hamers van goud, wat is Mahieu.*

Jan Mahieu, burgemeester van Roeselare schonk deze doopvont.

Heist

Dextrocentrisch rondgaand in de St.-Antoniuskerk zien we:

Achteraan in de kerk

28. *Van lazuur met een maagd van zilver twee bomen rechtop houdend, de stammen van zilver, de kruinen van sinopel in de kruin een zilveren vijfpuntige ster, devies: In candore et spes (In oprechtheid en vertrouwen), wat is Delobel.*

Dit raam is een schenking van de families Staelens-Verroken en Staelens-Opsomer. getekend en gedateerd: Jan Leenknecht, Kluisbergen, 1987.

In een brandvenster de H. Robertus voorstellend en gesigneerd F.R. 1952, een schenking van Robert de Gheldere-Joos zien we:

29. *Gedeeld 1 van lazuur met een omgewende klimmende leeuw van sabel geklauwd en getongd van keel 2 van goud met een klimmende leeuw van sabel geklauwd en getongd van keel, de ingestoken punt van keel met een koek van keel, devies: Nec auro nec invidia (Niet uit goud of afgunst), wat is de Gheldere.*

In de vroegere doopkapel zit nog een venster van Jan Leenknecht uit 1987. Een schenking van Paula Staelens:

30. *Van zilver met drie palen van lazuur het schildhoofd van zilver met twee vijfpuntige sterren van keel, wat is Vanneste.*

Op 2 april 1995 werden twee nieuwe roosvensters ingehuldigd. Ze werden vervaardigd door L. Mestdagh uit Gent naar tekeningen van zijn echtgenote I. Meyvaart. In een ervan prijkt het wapen van Heist:

31. *Geschaakt van twaalf stukken goud en sinopel, gedragen door twee ankers het geheel overtopt met een stralende vijfpuntster van goud.*

Dit zou oorspronkelijk het wapen van de heren van Koudekerke zijn.

Hoeke

In het koor hangt een wapenbord van de gemeente

32. *Van keel met drie wassenaars van goud.*

het jaartal 1252 verwijst naar de vroegst gekende toponymische vermelding. Hoeke voerde dit wapen reeds in de XVe eeuw met zilveren wassenaars, wat tevens het wapen was van Oostkerke sinds 1380. Het hier voorgestelde werd toegekend bij K.B. van 29 april 1843.

Achter in de kerk lezen we op een wapenbord:

"Tres hault, tres excellent et tres puissant prince Edward IV roy de France en d'Angleterre et sire d'Hibernie." Waarom dit Frans in een Vlaams dorp begrijpen we niet. Misschien zijn we niet slim genoeg of waren de heren van de *"Heraldry Society of Chiltrens"* die het bord hier hingen op 6 juni 1987 niet zo slim om te weten dat men in Vlaanderen Nederlands spreekt. Het is een werk van de Engelse heraldicus Frank Smith. Eduard IV zou ooit deze kerk met een bezoek vereerd hebben.

33. *Gevierendeeld 1 en 4 van lazuur met drie fleur de lys van zilver geplaatst twee en één 2 en 4 van keel met drie luipaarden van goud balksgewijs geplaatst.* De "lelie" zou Clovis gekregen hebben van een engel. Hij siert sedert 1150 het wapen van de Franse koningen en wijst gewoon op een lanspunt. De luipaarden verwijzen naar Willem van Normandië. Zijn schip de "Mora" hem geschonken door zijn Brugse vrouw Mathilde had niet een drakekop maar een luipaardekop als schegbeeld. Met die "Mora" veroverde hij Engeland en werden hij en Mathilde koning en koningin van Frankrijk en Engeland.

Knokke

In de H.-Hartkerk hangen vier rouwborden.

Aan de epistelkant

34. Obiit 23 nov. 1961 : *van goud met een klimmende leeuw van sabel getongd en geklauwd van keel, de staart gespleten en in schuinkruis, gedekt met een vrijherenkroon, wat is van der Stegen de Schrieck.*

35. Obiit 21 oct. 1955 : *van lazuur met een zilveren degen bandsgewijs geplaatst, de punt omhoog over alles een gedekte beker van goud, devies: Sitio Justitiam, wat is Coppieters 't Wallant.*

Aan de evangeliekant

36. Obiit 6 maii 1954 : *van zilver met een boom van natuur op een grond van sinopel, rechtgehouden door twee eenhoorns van sabel, devies: Arte, labore et patientia, wat is Osy de Zegwaart.*

37. Obiit 2 julii 1966 : *van zilver met drie klimmende leeuwjes van sinopel geplaatst twee en één, wat is de Lannoy.*

In de H.-Hartkerk

38. Obiit 24 jul. 1958 : *gedwarsbalkt van sabel en zilver van acht stukken, het vrijkwartier van zilver met drie moorkoppen van sabel met hoofdwrongen van zilver, wat is Malou.*

39. Obiit 6 aug. 1932 : *gedeeld 1 als Malou c.s. 2 doorsneden 1 van lazuur met een keper van goud 2 van zilver met een blaasbalg van keel vergezeld van twee rozen van hetzelfde, wat is Malou-Mulle de ter Schueren.*

Dominikanerkerk

Mevrouw Lippens-de Bethune bracht in 1924-25 de nodige fondsen bijeen om de brandvensters te laten vervaardigen en plaatsen. Hiervoor was toen een som van zestigduizend frank nodig. De glasramen werden ontworpen door de kunstenaars A. Karte, Viérin en H.

Fonteyne. De emails van de wapens zijn eerder wat flou uitgevallen. Dextrocentrisch rondwandeland zien we:

40. Bij de H. Simon : *van sabel met een keper van zilver van drie korenschoven van hetzelfde, devies: Fasces fasces, wat is ...*

Bij de H. Petrus :

41. rechts: *van zilver met drie vijfbladeren van sabel geknopt en gebladerd van goud, wat is Snoy.*

42. links: *gevierendeeld 1 van goud met een halve opwiekende adelaar van sabel uitgaande van de linkerkant van de verdeling geklauwd en getongd van keel 2 van keel met een gepantserde linkerarm houdend een zwaard van zilver, 3 van keel met een gepantserde rechterarm van zilver houdend een zwaard van zilver, 4 van goud met een halve opwiekende adelaar van sabel uitgaande van de rechterkant van de verdeling, geklauwd en getongd van keel, over alles heen van lazuur met een kruis van zilver. Devies: Love and faith, wat is de Tornaco.*

43. Bij Mattheus : *van keel (?) met een klimmende leeuw van goud (?), wat is...*

Bij Paulus :

44. rechts: *van keel met een keper van goud vergezeld van drie vliegende draken paalsgewijze geplaatst van hetzelfde, wat is Lippens.*

45. links: *geschaakt van zilver en lazuur, het schildhoofd beladen met een opvliegende duif van lazuur gebekt van keel, dragend een olijftak van sinopel, wat is van Kerkhove de Denterghem.*

Bij Jacobus :

46. *van zilver met drie vijfpuntsterren van lazuur geplaatst 2 en 1, het schildhoofd van lazuur met een muurkroon van zilver, wat is de Bethune.*

Bij Joannes :

47. rechts: *van lazuur met een keper van goud vergezeld van drie bergen met drie toppen van hetzelfde, wat is t'Serstevens.*

48. links: Lippens, c.s. 44.

Bij Philippus :

49. Lippens, c.s. 44.

Bij het H. Hart :

50. Lippens, c.s. 44.

Bij God de Vader :

51. rechts: Lippens, c.s. 44

52. links: de Bethune, c.s. 46.

53. rechts: *van sabel met een hamer van goud, wat is Piers de Raveschoot.*

54. links: *van keel met drie sporen van zilver, wat is Crombrughe de Piquendaele.*

55. rechts: Piers de Raveschoot, c.s. 53.

56. links: *van lazuur met een goudbloem van goud gesteeld en gebladerd van hetzelfde, wat is Vergauwen.*

Bij Maria :

57. Piers de Raveschoot, c.s. 53.

58. rechts: *doorsneden: het hoofd verdeeld in 1 van vair 2 van zilver met drie spoelen van keel rakend en paalsgewijze geplaatst de randen van de verdeling aanstotend, in de voet een everkop van sabel getand van keel in de bek drie eikels getakt van sinopel, wat is de Gérardon.*

59. links: Lippens, c.s. 44.

Bij de engel Gabriël :

60. rechts: *van lazuur met een opbollend zeil van goud aan een ra van hetzelfde, wat is Baillet-Latour.*

61. links: *van lazuur met een balk van goud vergezeld van drie ruiten van hetzelfde, wat is de Spoelbergh.*

Bij Jozef :

62. rechts: Piers, c.s. 53.

63. links: *gedwarsbalkt van goud en sabel van tien stukken met een zwaan van natuur over alles heen, wat is Stas de Richelle.*

Bij Thomas :

64. Blazoën verdwenen ?

Bij Bartolomeus :

65. *van goud met drie raven van sabel, wat is Raveschoot.*

Achter in het roosvenster :

66. rechts: *van keel met drie stijgbeugels van zilver gebonden van hetzelfde in het vrijkwartier van zilver met een roos van keel, wat is de Hemptinne.*

67. links: van Kerkhove de Denterghem, c.s. 45.

Koolkerke

In de brandvensters in het koor in het midden :

68. *van sabel met drie kepers van zilver vergezeld in het hoofd van twee en in de voet van één kroes van zilver, devies: Measure dure, wat is de Croeser de Berges.*

69. *gevierendeeld 1 en 4 van zilver met een adelaar van sinopel geklauwd en gebekt van keel, 2 en 3 van lazuur met een schuinkruis van goud gekantonneerd met vier besanten van hetzelfde, wat is van Hoobrouck.*

70. zie 68.

71. *van keel met een vis van zilver geplaatst als rechterschuimbalk, wat is de Neve de Roden.*

In het noorden :

72. *van hermelijn met een luipaard van keel getongd en geklauwd van goud, wat is van Caloen.*

73. *gevierendeeld 1 en 4 van goud met een adelaar van keel, wat is Arents de Beerteghem, 2 en 3 van goud met een schuinkruis geschaakt van zilver en lazuur, wat is Roelofs, devies: Rex volverum crux avium.*

Rouwboarden

In de noordbeuk :

74. Obiit 5 aug. 1842: c.s. 71, Louis van Caloen.

75. Obiit 19 apr. 1849: gedeeld 1 c.s. 71, 2 van lazuur met degen van goud als rechterschuimbalk beladen met een beker van hetzelfde, wat is Anne Coppieters, echtg. Anselme van Caloen.

76. Obiit 11 juni 1857: gedeeld 1 (c.s. 71), 2 de helft van c.s. 72, wat is Françoise Arents de Beerteghem, echtg. François van Caloen.

77. Obiit 30 apr. 1860: *gedeeld 1 van sabel met een keper van goud vergezeld in het hoofd van twee in de voet van één zespuntige ster van zilver, wat is de Knuyt (de Vosmaer?) 2 gevierendeeld 1 herdeeld a van goud met een boom van natuur waarvan afhangend een haal met een ketel boven een vuur b geschuimbalkt van links van lazuur en goudhermelijn 2 als a boven, b van goud met een arend van sabel 3 als 1, 4 doorsneden het bovenste gedeeld 1 van keel met vijf lelies van goud 2 van goud met een toren van keel; de onderste helft van lazuur, dit alles beladen met een hartschild van goud met tien harten van keel, omzoomd van lazuur beladen met schuinkruisjes van goud. Contrera is links omzoomd van keel met woorden en rechts van lazuur met schuinkruisjes van keel. Sidonie de Contrera, echtg. Hector de Knuyt.*

78. Obiit 7 oct. 1803: *gedeeld 1 c.s. 67, 2 van keel met drie aanziende luipaardkoppen van goud, wat is Anne de Carnin de Staden, echtg. Charles de Croeser de Berges.*
79. Obiit 7 apr. 1848: *gedeeld 1 c.s. 67, 2 c.s. 72, wat is Marie-Thérèse van Caloen, echtg. Charles de Croeser de Berges.*
80. Obiit 17 jun. 1914: *gedeeld 1 c.s. 67, 2 c.s. 71, wat is Irma de Neve de Roden, echtg. Paul van Caloen de Basseghem.*
81. Obiit 19 mai 1939: *gedeeld 1 en 2 als 72, wat is Jules van Pottelsberghe de la Potterie.*

In de zuidbeuk :

82. Obiit 21 jan. 1828: c.s. 67, *Charles de Croeser de Berges.*
83. Obiit 15 jan. 1757: c.s. 67, *Charles de Croeser de Berges.*
84. Obiit 21 apr. 1920: c.s. 72, *devies: Vertu pour guide, wat is Paul van Caloen de Basseghem.*
85. Obiit 6 jan. 1937: c.s. 72, *devies: In virtus impivida, wat is Ernest van Caloen.*
86. Obiit 19 feb. 1877: *gedeeld 1 van sabel met een keper van goud en drie zespuntsterren van zilver 2 van zilver met een faas van keel beladen met drie besanten van goud in de voet een windhond van natuur, wat is Adélaïde de Vrière, echtg. de Knuyt.*
87. Obiit 1 juli 1877: c.s. 72, *Charles van Caloen Arents.*
88. Obiit 29 mrt. 1887: c.s. 72, *devies: Vim vi, wat is Vincent van Caloen.*
89. Obiit 6 mrt. 1928: c.s. 72, *Leonie van Caloen, echtg. Jules van Pottelsberghe de la Potterie.*

Lissewege

In 1944 waren de Duitsers zo vriendelijk om de lelijke "Saint- Sulpice"-brandvensters uit het Lisseweegs koor weg te schieten. Reeds in 1949 zorgde pastoor Karel Willems dat er nieuwe kwamen naar ontwerp en uitvoering van de Brusselse firma Crespin-Crickx, ontwerpen die heel wat beter harmonieerden met de vroeggotische stijl van Lisseweges kerk.

In het koor zien we rechts, d.w.z. heraldisch links, onder St.-Elooi :

90. *Geschaakt van zilver en sabel beladen met twee krootsen van zilver schuinkruisgewijze geplaatst, wat is ter Doest.*

Meteen valt ons een heraldische fout op. Het geschaakte veld moet wit en zwart zijn en niet wit en blauw, maar waar haal je zwart glas. Een sabel en zilver geschaakt wapen wijst niet alleen op rijkdom, maar ook op de Tempeliers en tegelijk op het wapen van de heer van Lissewege die een dergelijk geschaakt schild had.

In het middelste venster onder de O.-L.-Vrouw liet de Vlaamsgezinde Willems het wapen van Vlaanderen plaatsen.

91. *Van goud met een klimmende leeuw van sabel, getongd en geklauwd van keel, wat is Vlaanderen.*

Ik hoor koster Louis Verschoore nog zeggen tot Karel Willems: "De witte brigands zullen er vandaag of morgen we een kassesteen door gooien." Ze deden het niet. Het wapen zat te hoog. Tja, wat sommige politieke partijen er mogen van denken, de Vlaamse leeuw moet heraldisch nu eenmaal rode klauwen en een rode tong hebben. Volgens de legende bracht onze graaf Filip van de Elzas dit wapen mee uit de Balkan. Ik weet dat het niet juist is, maar het verhaaltje is te mooi.

Het derde wapen onder Sint-Jacob vertoont:

92. *Op een veld van zilver een keper van keel beladen met drie sint-jacobsschelpen van goud in de voet vergezeld van een lisstruik van sinopel* (K.B. 28.10.1840). Een K.B. met een kemel van een fout, het spreekt immers van sint-michiëlsschelpen, wat alleen wordt gezegd als er meer dan drie schelpen zijn. Deze sint-jacobsschelpen verwijzen niet naar de Lisseweegse gastronomische geneugten, maar naar het feit dat de pelgrimsroute naar Santiago door Lissewege liep. De rode keper, daar zien romantische zielen de weg door het lis in. Hij komt gewoon uit het wapen van een der dames van Lissewege (Ampluerine van Lissewege, 1377, gehuwd met Josse van Wulfsberge). De meeste heren van Lissewege droegen drie of meer kepers van keel in hun wapen. Dergelijke kepers verwijzen naar opgelopen verwondingen in de slag, net als de "chevrons" van de Engelse onderofficieren. Die lisstruik is typisch voor de zogenaamde "sprekende" wapenschilden. De naam Lissewege heeft met een lisplant geen uitstaans.

Het spreekt vanzelf dat, toen na 1830 elke gemeente zo vlug mogelijk zijn eigen wapen wilde hebben, de een zich inspireerde op de ander. Zo nam Knokke onze schelpen en onze keper over en Dudzele eveneens onze keper.

Middelburg

Sint-Pieter en Paulus :

In het koor aan de evangeliekant bevindt zich een arduinen altaar met het wapen van Pieter Bladelin die het stadje in 1452 stichtte (het wapen zou moeten zijn) :

93. *Van hermelijn met een rechterschuimbalk van keel beladen met twee smalle schuimbalken van goud en rechts boven een besant van goud.*

In het brandvenster boven dit altaar zien we:

94. *Van keel met een fort met drie openingen van sabel overtopt met twee torentjes van zilver, Middelburg* (K.B. 19 feb. 1839).

95. *Van keel met een kruis van zilver gekantonneerd met twaalf zoomsgewijze geplaatste merletten van keel, wat is Oud Heyle.* Filip, heer van Maldegem voerde dit wapen reeds in 1309.

96. Bladelin (zie hierboven).

97. *Van goud met een schuinkruis van keel beladen met een zespuntster van goud vergezeld van vier aanzierende luipaardkoppen van goud, wat is van de Vagheviere.* het schuinkruis verwijst naar het Praatse.

Moerkerke

Sint-Dionisius:

Het neo-gotisch altaar heeft twee kandelaararmen, waarop:

98. *Van keel met een band van grootvair vergezeld van twee hanekoppen van goud, wat is d'Hanins de Moerkerke.*

Ook in de onderste rand van het neo-gotisch retabel komt dit wapen tweemaal voor samen met:

99. *Van keel met een zilveren klimmende leeuw met een gespleten staart, gekroond, getongd en geklauwd van goud op de schouder beladen met een wapen van goud het schildhoofd geschaakt in twee rijen van zilver en sabel, wat is t'Serclaes.*

En als *Dritte im Bunde*:

100. *Van zilver met drie zuilen van keel geplaatst twee en drie, wat is van Zuylen van Nyevelt.*

In de vensters zien we in de zuidbeuk:

101. *de Croeser, c.s. 68.*

102. *Gevierendeeld 1 en 4 van zilver met een adelaar van sinopel, gekent en geklauwd van keel, 2 en 3 van lazuur met een schuinkruis van goud in de armen telkens een besant van goud, wat is van Hoobrouck d'Aspre.*

In het tweede venster:

103. *Van keel met een weegschaal van goud.*

104. *Van keel met een rol papier en een ganzeveer geplaatst in schuinkruis, gebonden met een lint van goud waarvan afhangend een zegel van hetzelfde.*

Deze beide wapens wijzen gewoon op het ambt van de donateur notaris Verheecke.

In het derde en het vierde venster telkens

105. *Van keel met de ineengestregelde initialen G en S.*

Sint -Rita:

In de brandvensters de wapens van de donateurs:

106. *van lazuur met een balk van goud beladen met twee B's van keel, in het schildhoofd een Grieks kruis van zilver in de voet een ploeg van natuur op een weide van sinopel, wat is boerenbond. Hier bij Sint-Isidoor, patroon van de boeren.*

107. *Van goud met een chiro van sabel, wat is de jeugdbeweging Chiro; bij de H.-Tarcisius.*

108. *Van goud met een klimmende leeuw van sabel, wat is Vlaanderen; bij de H. Lutgardis, patrones van de Vlaamse meisjes.*

109. *zie 103.*

110. *Doorsneden in drie delen van sinopel, keel en lazuur, beladen met zes gouden bijen rond een gouden zespuntster, wat is van den Broeck.*

Oostkerke

Achterin de zuidbeuk hangen twee rouwborden:

111 en 112. *Obiit 2 feb. 1962 en 20 feb. 1971: van zilver met een keper van lazuur in de schildvoet een elzetak met zeven bladeren van natuur, wat is van der Elst.*

Verder hangen in deze kerk de heraldische borden die werden geschilderd om te worden in de stoet gedragen die uitging op 29 augustus bij de inhuldiging van de herbouwde kerk:

113. *In drieën doorsneden van lazuur, sinopel en keel, beladen met een monnik en een schip, wat is Monnikenrede.*

114. *Van keel met een omgekeerd anker van goud vergezeld van een ster en een wassenaar van hetzelfde, wat is Sint-Anna-ter-Muden.*

115. *Van keel met drie gouden wassenaars, wat is Hoeke, zie 32.*

116. *Van zilver met een band van lazuur, wat is 't Brugsche Vrije, dit schild geflankeerd door een buste van Sint-Niklaas en het wapen van Oostkerke (zie 120) moet doorgaan voor Westkapelle bij gebrek aan een officieel schild van deze toen nog zelfstandige gemeente.*

117. *Van keel met een balk van zilver, beladen met een lopende hond van sabel, gehalsband van zilver, wat is Damme.*

118. Bij gebrek aan een officieel schild een afbeelding van Sint-Katarina geflankeerd door de wapens van het Vrije en Oostkerke, wat is Sinte-Katarina-buiten-Damme, een verdwenen dorp.

119. *Van goud met een schuinkruis van keel, beladen met vijf sint-jacobsschelpen van zilver, wat is Moerkerke.*

120. *Van keel met drie wassenaars van zilver, wat is Oostkerke.*

Sint-Anna-ter-Muiden

In de Nederlands hervormde kerk hangen twee rouwborden van uitzonderlijk historische waarde:

121. Obiit 24 Mey 1665: *Gedeeld 1 herdeeld a van keel b van goud met een balk van sabel 2 van lazuur met een klimoptak van natuur met drie bladeren van sinopel, wat is Ewsum-Richgart.*

Kapitein Hercules Ewsum huwde in Sluis op 7 juni 1653 met Agnes Richart. Hij was hier kapitein van het pas. Dit alliantiewapen is vergezeld van tien kleinere.

122. *Van keel met drie gouden sint-jacobsschelpen, wat is Keppel.*

123. *Van keel met een hartschild van zilver, wat is Dort.*

124. *Van goud met drie kepers van keel, wat is Droest.*

125. *Van lazuur met een schildhoofd van hermelijn, wat is Brouckxthijs.*

126. *Van keel met een tak van natuur en drie bloemen van zilver, wat is Hurger.*

127. *Van lazuur met een klimoptak van natuur gebladerd van drie van sinopel, wat is Rich(g)art.*

128. *Van keel met drie palen van vair in het schildhoofd van goud met een barensteel van sabel, wat is Haefien.*

129. *Van keel met een hartschild van goud beladen met een klimmende leeuw van sabel, wat is Kerrinck.*

130. *Van keel met drie gouden sint-jacobsschelpen van goud, wat is Keppel.*

131. *Van keel met een geit van natuur, wat is Gruben.*

132. Obiit 14 Juli 1667: *gedeeld 1 van keel 2 van goud met een balk van lazuur, wat is Spruyt (?) - Rich(g)art.*

133. *Van lazuur met een klimoptak van natuur met drie bladeren van sinopel, wat is Rich(g)art.*

134. *Van keel met een lelie van zilver, wat is Spruyt (?)*.

135. c.s. 126.

136. c.s. 126.

Sint-Pieters-op-de-Dijk

Rouwborden

Aan de epistelkant:

137. Obiit 15 dec. 1965: *van zilver met een balk van keel beladen met twee achtpuntige sterren van goud in het hoofd drie weerhaken van sabel baarsgewijze geplaatst en in de voet een klimmende leeuw van sabel paalsgewijze een banier dragend, wat is Rapaert de Gras.*

Op het doksaal:

138. Obiit 1 feb. 1850: Coppieters c.s. 35.

139. Obiit 21 jul. 1922: de Crombrugge c.s. 54.

Vivenkapelle.

In de O.L.V.-kapel zitten drie brandvensters met in elk drie wapens. Van links naar rechts en van onder naar boven zien we:

140. *Van zilver met een band van lazuur, vergezeld in hert, hoofd en de voet van telkens drie rozen van keel, wat is Clemens VI, de paus die toelating gaf tot het bouwen van deze kapel.*

141. *Van lazuur met een krootse van zilver beladen met een gouden wassenaar en vergezeld van drie rozen van goud, wat is...*

142. *Van keel met drie in band geplaatste vissen van goud, wat is van de Poele.*

143. *Gevierendeeld 1 en 4 van lazuur met een leeuw van goud gekroond van hetzelfde staande op een besant van hetzelfde 2 en 3 rechts met linkerschuimbalken van vier stukken van keel en zilver, wat is paus Pius IX.*

144. *Van keel met een balk van zilver vergezeld van drie kruisjes van hetzelfde gezoomd met goud, devies: Incruce salus, wat is Mgr. Malou, bisschop van Brugge.*

145. *Gedeeld 1 van goud met een boom van sinopel op een grond van hetzelfde 2 van keel met drie vissen van zilver, wat is Verhulst-van de Poele.*

146. c.s. 4.

147. *Van zilver met een latijns kruis van keel bedekt met een vlammend hart van natuur, devies: In fide et charitate, wat is Mgr. Faict, bisschop van Brugge (1864-1894).*

148. *Gedeeld 1 de initialen V en H van sabel in een veld van zilver 2 van goud met een boom van sinopel op een grond van hetzelfde, wat is Verhulst.*

Hoogstwaarschijnlijk staan we hier voor werk dat omstreeks 1855 op last van baron Jan de Bethune werd gemaakt in zijn glasblazerij in de Jeruzalemstraat 56-60 te Brugge.

Rouwborden:

In het transept:

149. *Obiit 9 oct. 1896: van keel met een wereldbol van lazuur afgezoomd en getopt met een kruis van goud vergezeld van twee zespuntsterren van hetzelfde, wat is Thibault de Boesinghe.*

150. *Obiit 11 nov. 1927: gedeeld 1 zie hierboven (Thibault) 2 van lazuur met een balk van goud in het hoofd twee in de voet een hart van goud, wat is...*

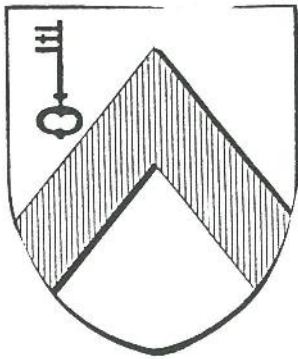
Achteraan in de kerk:

151. *Obiit 21 oct. 1761: van zilver met drie kepers van sabel, wat is Archdeacon (?).*

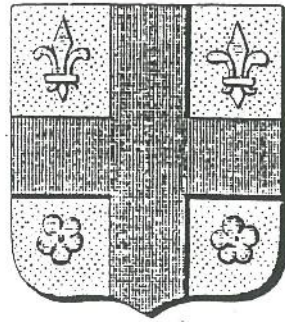
152. *Obiit 24 jan. 1766: gedeeld 1 als boven 2 van lazuur met een keper van goud vergezeld in de voet van een achtpuntige ster van hetzelfde, wat is...*

153. *Obiit 6 apr. 1764: van zilver met drie kepers van sabel, wat is Archdeacon.*

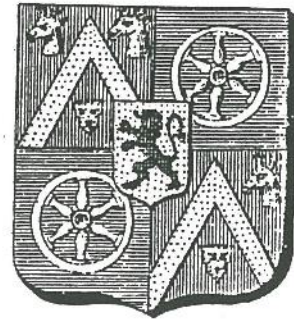
154. *Obiit 6 jan. 1791: gedeeld 1 gevierendeeld 1 en 3 van sabel met twee naar elkaar toegewende leeuwen van goud die een lans rechtophouden 2 en 4 van keel met vijf ringen van goud, 2 van zilver met drie kepers van sabel, wat is Pycke van der Beken.*

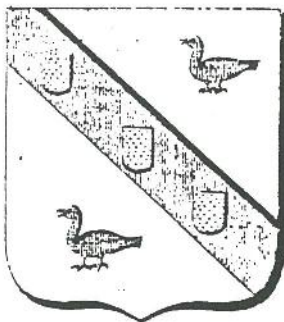
7. Dudzele

12. van den Bosch

15. van Susteren

16. Castillon

29. de Gheldere

35. Coppieters
138.

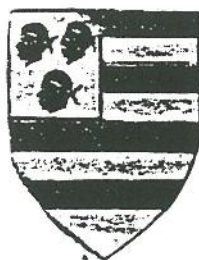
36. Osy de Zegwaart

34. van der Stegen

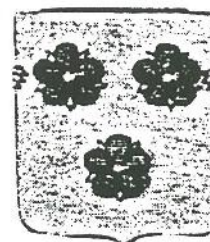
37. de Lannoy

38. Malou

39. Mulle de ter Schueren

41. Snoy

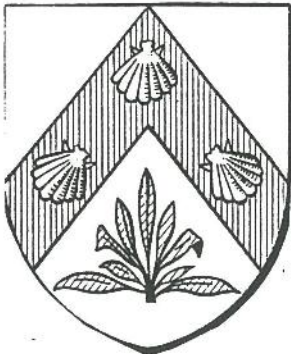
65. de Raveschoot

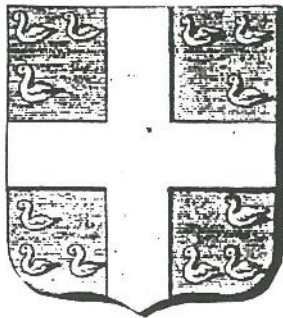
68. de Croeser

73. Arents de B.

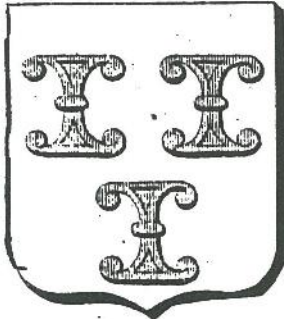
92. Lissewege

95. Heile

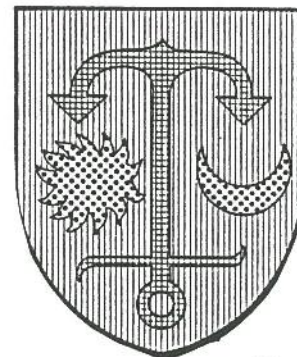
99. t'Serclaes

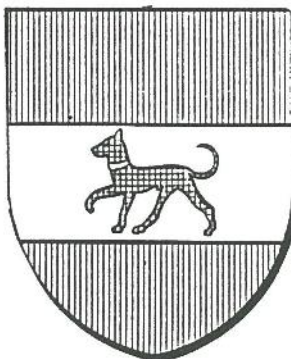
100. van Zuylen

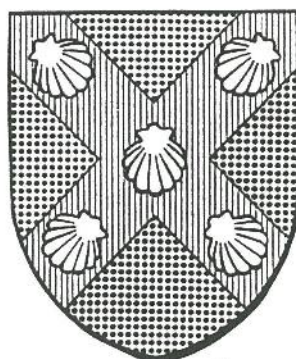
111. van der Elst

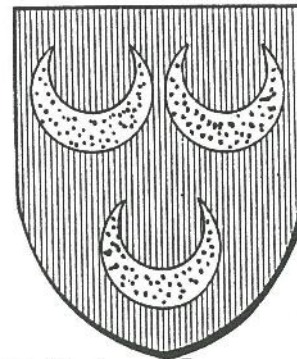
114. St-Anna-ter-Muiden

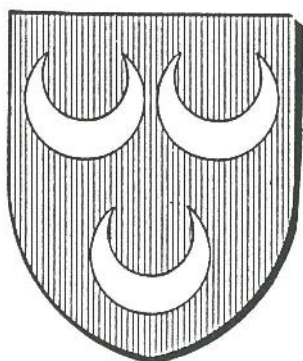
117. Damme

119. Moerkerke

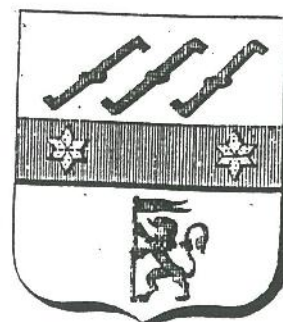
32. Hoeke
115.

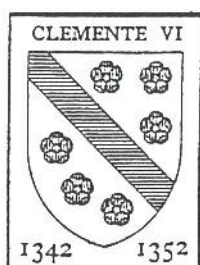
120. Oostkerke

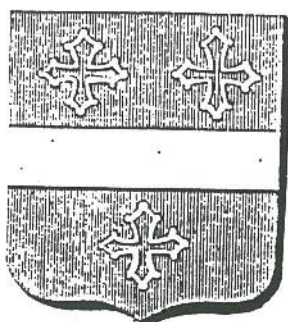
134. Spruyt

Rapaert de G.

140.

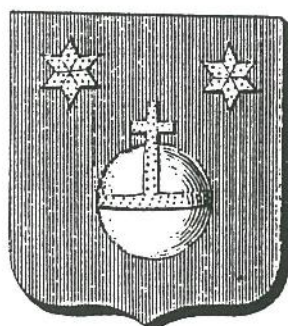
144. Malou

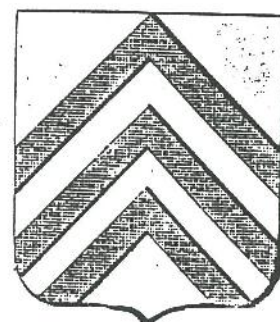
143.

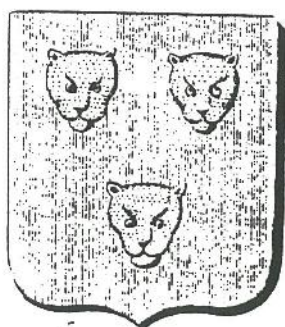
148. Verhulst

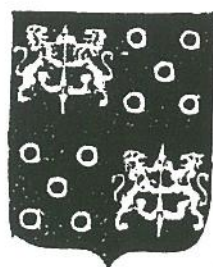
149. Thibault de Boesinghe

151. Arschdeacon

78. Carnin

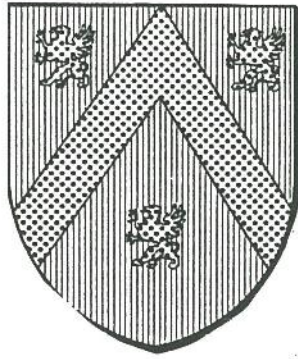
154. Pycke

72. van Caloen

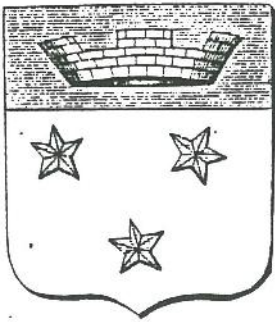
42. de Tornaco

44. Lippens

45. de Kerckhove

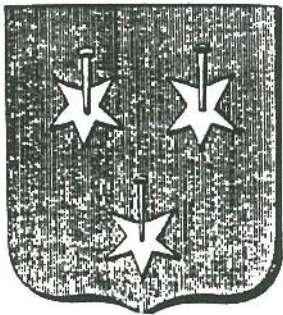
46. de Bethune

47. t'Serstevens

53. Piers de R.

54. de Crombrughe
139.

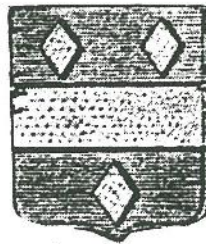
56. Vergauwen

58. de Gérardon

60. de Baillet-Latour

61. de Spoelbergh

63. Stas de R.